

PAPER DETAILS

TITLE: TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN 100. YILINDA, BİR CUMHURİYET
PARLAMENTERİNİN KÜLTÜREL BİRİKİMİ: HASAN-ÂLİ YÜCEL'İN ÖZEL KİTAPLIĞI

AUTHORS: Murat TURAN

PAGES: 197-222

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1222925>

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN 100. YILINDA, BİR CUMHURİYET PARLAMENTERİNİN KÜLTÜREL BİRİKİMİ: HASAN-ÂLİ YÜCEL'İN ÖZEL KİTAPLIĞI

Murat TURAN*

Öz

1938 ile 1946 yılları arasında Maarif Vekilliği yapan Hasan-Âli Yücel çok yönlü kişiliği ile Cumhuriyet Türkiye'sinin en etkili isimlerinden birisidir. 1927'de Maarif Vekâleti Mıntika Müfettişliği görevine getirilen Yücel, 1929'da Maarif Müfettiş Umumiliği'ne ve daha sonra Maarif Vekâleti Teftiş Kurulu Üyeliği'ne atandı. Mustafa Kemal Paşa'nın 1931'de çıktığı yurt gezisine Maarif Vekâleti'ni temsilen katılan Yücel, bu gezi esnasında Mustafa Kemal Paşa ile müzakere etme imkânı elde etti. 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin çalışmaları içerisinde yer aldı. Aynı yıl Gazi Eğitim Enstitüsü'ne müdür olarak atandı. 28 Aralık 1938'de Maarif Vekili oldu. 1939'da Türk Neşriyat Kongresi'ni ve Birinci Maarif Kongresi'ni düzenledi. 1940'ta Tercüme Bürosu'nu kurarak dünya klasiklerinin Türkçeye çevrilmesini sağladı. 17 Nisan 1940'ta Köy Enstitüleri yasasının kabul edilmesini sağladı. 1945'te Londra'da düzenlenen UNESCO toplantısında Türkiye'yi temsil etti. 7 yıl, 7 ay, 7 gün sürdürdüğü Maarif Vekilliği görevinden 5 Ağustos 1946 tarihinde istifa etti. 1946 ile 1960 yılları arasında gazetelerde yazıları yayımlandı ve aynı zamanda Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'nın yöneticiliğini üstlendi. 26 Şubat 1961'de vefat ettiğinde geride, Türk eğitime ve kültürüne önemli katkılar yapmış bir devlet adamının büyük hatırası kalırken, ailesine de 8.086 materyalden oluşan kendi kişisel kitaplığını bıraktı. Bu kitaplık yakın bir zamanda Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'ne bağışlandı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görev yapmış bir isim olan Yücel, entelektüel birikimi yüksek siyaset adamlarından birisidir. Bu makalede, yakın tarihimizde derin izler bırakmış bir parlamenter olan Hasan-Âli Yücel'in özel kitaplığı nitelik ve nicelik yönünden incelenecektir.

* Dr. muratturan1923@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8908-5199.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Büyük Millet Meclisi, Maarif Vekâleti, Hasan-Âli Yücel, Köy Enstitüleri, Dünya Klasikleri.

**On the 100th Anniversary of Grand National Assembly of
Turkey, Cultural Richness of A Republic Parliamentarian:
Personal Library of Hasan-Ali Yücel**

Abstract

Hasan-Ali Yucel, who served as a Minister of Education between 1938 and 1946 was among the most influential figures in the Republic of Turkey due to his versatile personality. Yucel, who was appointed as the Regional Inspector of the Board of Education in 1927, was promoted to the Membership of the Supervisory Board of Education following his promotion as the Inspector General of Education in 1929. Yucel, who participated in the journey of the country of Mustafa Kemal Pasha on 1931 as representative of the Board of Education, had the opportunity to negotiate with Mustafa Kemal Pasha during this journey. In 1932, he took part in the studies of the Turkish Language Review Society. In the same year, he was appointed as the director of Gazi Institute for Education. He was assigned as the Minister of Education on December 28, 1938. He organized the Congress of Turkish Publication and the First Congress of Education in 1939. By establishing the Translation Office in 1940, he ensured the translation of the world classics into Turkish. On April 17, 1940, he ensured the adoption of Law on Village Institutes. In 1945 he represented Turkey at the UNESCO meeting organized in London. He resigned from his position he sustained for 7 years, 7 months and 7 days as the Minister of Education on August 5, 1946. His articles have been published in the newspapers between 1946 and 1960 and concurrently he undertook the position as an administrator of Türkiye İş Bank Cultural Publications. When he passed away on February 26, 1961, he left behind his personal library consisting of 8.086 materials to his family along with a great memory of a statesman who made significant contributions to Turkish education and culture. The collections within this library was recently donated to the Library of Bilkent University. Yucel, who served for the Grand National Assembly of Turkey, was one of politicians with intellectual profundity. In this article, the personal library of Hasan-Ali Yucel, a parliamentarian who has left deep impacts in our recent history, will be examined in terms of quality and quantity.

Keywords: Grand National Assembly of Turkey, Board of Education, Hasan-Ali Yucel, Village Institutes, World Classics.

Giriş

100 yıl önce kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi hem Millî Mücadele'yi yönetmiş hem de Türk Devrimi'ne ait temel yasaların kabul edilmesini sağlamıştı. Türk Devrimi asıl olarak bir kültür ve eğitim devrimiydi. Kültür ve eğitimle ilgili kararlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde tartışılıp, kabul edilmişti. 1920'lerde Mustafa Necati, 1930'larda ise Saffet Arıkan'ın Maarif Vekilliği döneminde eğitim ve kültürle ilgili önemli kararlar alınmıştı. Ancak daha köklü ve kapsamlı kararların alındığı dönem kuşkusuz ki Hasan-Âli Yücel'in Maarif Vekilliği dönemiydi. Türkiye Parlamentosu'nda görev almış Maarif Vekilleri arasında Hasan-Âli Yücel'in müstesna bir yer teşkil ettiği ve bu konumunu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 100. yılına kadar muhafaza ettiğini rahatlıkla ifade edebiliriz.

Hasan-Âli Yücel, 1919'da girdiği Darülfünun Felsefe bölümünden 1921'de mezun oldu.¹ 1922'de İzmir'de öğretmen olarak göreve başladı. 1923'te İstanbul'a döndü ve 1927'ye kadar değişik kurumlarda felsefe, edebiyat ve sosyoloji öğretmenliği yaptı. 1927'de Maarif Müfettişliği görevine başladı. 1929'da İkinci Sınıf Maarif Müfettişliği'ne yükseldi. 1930'da Maarif Vekili Cemal Hüsnü Taray tarafından Paris'e gönderildi ve burada Fransız eğitim sistemini inceledi. 1934'te yayımladığı *Fransa Maarif Teşkilâtında Müfettişler* adlı çalışma ile 1936'da yayımladığı *Fransa'da Kültür İşleri* adlı çalışma, bu incelemeler neticesinde hazırladığı eserlerdi. Yücel dil, edebiyat, eğitim ve kültür konularında bilgi birikimi oldukça geniş bir kişiydi. 1920'lerden, 1960'lara kadar farklı alanlarda çalışmalar hazırladı ve bunları resmî kurumlar aracılığıyla yayımladı. Yücel'in devlet bürokrasisi tarafından daha fazla tanınmasını sağlayan asıl gelişme ise Mustafa Kemal Paşa'nın çıktığı yurtiçi gezisinde Maarif Vekâleti'ni temsil etmesiydi.² 11 Kasım 1930-3 Mart 1931 tarihleri arasında üç buçuk ay süren bu seyahatte Cumhurbaşkanlığına refakat edecek ve onu temas edeceği sorunlar konusunda tatmin edecek şekilde cevaplandıracak birini bulmak Maarif Vekâleti'ni bir hali düşündürmüştü, nihayet bu görev henüz otuz yaşında bulunan Maarif Müfettişi Yücel'e verilmişti.³ Yücel bu gezi sırasında

¹ Hasan-Âli Yücel Özel Koleksiyonu'nu incelememize imkân tanıyan Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi yönetimine teşekkür ederiz.

² Ahmet Hamdi Başar, *Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ankara, 1981.

³ Faik Reşit Unat, "Hasan-Âli Yücel", *Belleten*, Cilt: XXV, Sayı: 98, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1961, s.294.

hem Mustafa Kemal Paşa ile hem de devlet bürokrasisi ile daha fazla yakınlaşabilme imkânı elde etmişti.

Hasan-Âli Yücel'in kariyerinde önemli olan diğer bir gelişme ise 26 Eylül-5 Ekim 1932'de düzenlenen Türk Dil Kurultayı'nda Maarif Vekâleti'ni temsil etmesiydi. Yücel bu toplantıda iki konuşma yapmıştı. Konuşmasının ilkinde, Türk dilinin halk edebiyatı içerisinde sürmesi ve divan edebiyatı içerisinde bozulması konularından söz eden teziyle ilgiliydi. İkinci konuşması ise yazı dilinden yabancı kelimeleri atarak yerlerine öz Türkçe kelimeler koyulmasına karşı çıkan Hüseyin Cahit Yalçın'ın verdiği örnek hakkındaki açıklamasıydı. Hüseyin Cahit Yalçın'ın verdiği örnek şöyleydi:

"...Küçük bir misâl: taksim-i âmâl tabirini yabancı kelimelerden tereküp ettiği için değiştirerek 'iş bölümü' dedik. İşte hâlis iki Türk kelimesi. Fakat 'taksimi âmâlî' anlamayanlar, iş bölümünden bir mana çıkarabilirler mi? Ve en az orta tahsilini bitirmemiş birinin bundan bir şey anlamasına imkân var mıdır? Memlekette orta tahsilini bitirmiş olanların yüzde nispeti kaçtır? Şüphesiz her günkü hayatın tabîî ve adî meşgalelerinden bir az ayrılan bir yazı, bu tahsilsiz kütle için daima bir muamma halinde kalmaya mahkûmdur. Onun için yazılarımızın herkes tarafından anlaşılmasını istersek, herkesi okuduğunu anlayacak bir seviyeye yükseltmekten başka çare yoktur. Yazılanları herkesin seviyesine indirmeye çalışmak ters yol tutmaktır. Kabahat yazıda değil, okuyanların bir şey bilmemelerindendir..."⁴

Hüseyin Cahit Yalçın'ın sözünü ettiği terimin kullanıldığı eser, Emile Durkheim'a ait *De la division du travail social* adlı çalışmaydı. Bu eser 1924'te *İçtimaî Taksimi-i Amel* [Toplumsal İş Bölümü] şekliyle çevrilmişti.⁵ "Taksim-i âmâl [amel]" terimi 1930'lara gelindiğinde "iş bölümü" olarak ifade edilmekteydi. Yalçın'ın karşı çıktığı konu hakkında Yücel'in değerlendirmesi şöyleydi:

"Hüseyin Cahit Beyefendi soruyorlar: taksim-i âmâl tabiri vardır, bu taksim-i âmâl tabirine iş bölümü demekle halk onun manasını anlar mı? Ben de size soruyorum; taksim-i âmâl denildiği vakitte halk bunu anlar mı, anlamaz mı? Neyi anlar, neyi anlamaz? Şimdi anlatacağım: Türk halkı iş kelimesini bilir mi? Bölüm, bölme tabirini de bilir mi? O halde iş bölümü tabirini de bilir demektir. Bilmediği varsa o ancak iş bölümü tabirinin ilmî tarifidir. Bir terkinin, bir tabirin definisyonunu bilmek başka şeydir, umumî dildeki manasını bilmek başka şeydir. İş bölümü, ekonomi politikte geçer,

⁴ Birinci Türk Dili Kurultayı, Tezler, Müzakere Zabıtları, Devlet Matbaası, İstanbul, 1933, s.277.

⁵ Emile Durkheim, *İçtimaî Taksim-i Amel*, TBMM Hükümeti Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, Aded: 4, Telif ve Tercüme Heyetince Tetkik ve Kabul Edilmiştir, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1340.

sosyolojide geçer; herkes bunun tarifini bilir mi? Şüphesiz bilmez. Fakat umumî manasını pekâlâ fark eder... Bizde amal tabirini bilmek için Arapça cemi mükesserleri öğrenmek lâzımdır. Bunun için ya eski mektebe, yahut da medreseye devam etmek lâzım gelir; taksim kelimesini öğrenmek, taksim kelimesi ailesini öğrenip asıl manasını anlayabilmek için hiç olmazsa on iki senelik bir tahsile ihtiyaç vardır..."⁶

Hasan-Âli Yücel ve Hüseyin Cahit Yalçın her ne kadar dildeki sadeleşme konusunda farklı düşünceye sahip olsalar da ortak oldukları noktalar da bulunmaktaydı. Fransız kültürünün ve dilinin bu yıllarda sahip olduğu güçlü etki, her iki isim tarafından kabul edilmekteydi. Taksim-i âmâl teriminin kullanıldığı 1920'ler Türkiye'si bir anlamda Fransız Devrimi'ni hazırlayan kültürel ve zihinsel düşünce dünyasının yakından incelendiği bir dönemdi. 1930'ların başına kadar, Batılı kaynakların Türkçeye çevrilip, yayımlanması konusunda Fransız yazarları önemli yer tutmaktaydı. Fransız literatürüne ait birçok eser, Cumhuriyet'in hemen başında çevrilip yayımlanmıştı. Ali Reşat, Ahmet Refik Altınay, Necmeddin Atalay, Ali Rıza Çelik, Lütü Demirhan, Feridun Ergin, Enver Ziya Karal, Ziyaeddin Fahri Fındıklıoğlu, Arif Ayhan Oruç ve Kemalettin Şükrü gibi isimler, Fransız tarihi ve kültürü hakkında çeşitli eserler hazırlamıştı. Eugène Pierre, Emile Durkheim, Charles Gide, Charles Rist, Alfred Fouillée, Alfred Rambaud, Ernest Lavisse, Montesquieu, Léon Duguit, Albert Mathiez, Jules Michelet, Albert Sorel, Pierre Loti, Voltaire gibi yazarların eserleri Türkçeye çevrilmişti. Fransız yazarlarının kültürel etkisi aynı şekilde Yücel'in özel kitaplığı için de söz konusudur.

1-Hasan-Âli Yücel'in Özel Kitaplığı

Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki yöneticilerin büyük çoğunluğu kendi kişisel kitaplığını oluşturmak konusunda özenliydi. Hasan-Âli Yücel de özel kitaplığını oluşturan isimlerden biriydi. 26 Şubat 1961'de vefat ettiğinde, 8.086 adet eserden oluşan özel kitaplığını miras bırakmıştı. Söz konusu bu kitaplık ailesi tarafından yakın bir zamanda Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'ne bağışlandı. Yücel'in kitaplığında yer alan 8.086 adet eserin genel özellikleri şöyledir:

Eserlerin türleri

⁶ Birinci Türk Dili Kurultayı, s.283-284.

Kitap: 7.068

Dergi: 827

Ayrı Basımlar: 118

Fotoğraf Albmleri: 73

Eserlerin konulara göre dağılımı

Dil ve Edebiyat: 2.675

Tarih: 1.305

Felsefe, Psikoloji, Din: 765

Eğitim: 549

Sosyal Bilimler: 300

Hukuk: 250

Güzel Sanatlar: 246

Bilim: 215

Siyasal Bilimler: 140

Tıp: 130

Coğrafya-Antropoloji: 122

Genel: 120

Tarihe Yardımcı Bilimler: 84

Teknoloji ve Mühendislik: 44

Müzik: 43

Kütüphanecilik: 37

Askerlik: 22

Tarım: 19

Denizcilik: 2

Eserlerin dillere göre dağılımı

Türkçe: 4.881

Fransızca: 1.156

Osmanlı Türkçesi: 642

İngilizce: 249

Almanca: 72

Farsça: 20

Rusça: 17

Arapça: 13

İtalyanca: 7

İspanyolca: 3

Lehçe: 3

Yunanca: 2

Latince: 1

Macarca: 1

Ermenice: 1

Hasan-Âli Yücel yönetim ve eğitim kadrolarında seçkin yerini aldığı zaman, yeterli birikime sahipti. Osmanlı Devleti'nin çöküşü sırasındaki çalkantılar, Cumhuriyet'in kuruluş aşamasındaki sarsıntılar, Yücel'i olgunlaştırmış, sağlam kişiliğinin ve tutarlı karakterinin oluşmasına önemli bir katkıda bulunmuştu. Geniş çevresiyle kurduğu yakın iletişim, bu iletişimin yarattığı tartışma ortamı, Yücel'in bilgi dağarcığını alabildiğine genişletmişti.⁷ Dolayısıyla bu durum Yücel'in okuma tercihlerini ve kitaplığının içeriğini de etkilemişti. Yücel'in kitaplığında yer alan yerli ve yabancı eserlerin konu başlıkları şöyledir: edebiyat, dilbilimi, tarih, coğrafya, sanat, iktisat, ziraat, eğitim, sosyoloji, felsefe, antropoloji, arkeoloji, nüfus, üretim, sanayi, tasavvuf, bilimkurgu, ideoloji, biyografi, din, hukuk, devrimler, gramerler, atlaslar, sözlükler, ansiklopediler... Kitaplıkta ayrıca Yücel'in vefatından sonra yayımlanmış ve kendisinden söz eden az sayıda kitap da yer almaktadır. Ancak

⁷ Zeki Arıkan, "Hasan-Âli Yücel ve Tarih Bilinci", *Tarih ve Toplum*, Sayı: 166, Ekim 1997, s.5.

kitaplıktaki eserlerin tamamına yakınının kendi kitapları olduğu rahatlıkla söylenebilir.

1930'lu yıllar Cumhuriyet Türkiye'si için gerçek anlamda kültürel devrim yıllarıydı. Bu dönemde dil, tarih, coğrafya, antropoloji, arkeoloji, fizik ve biyoloji alanında önemli çalışmalar yapılmıştı. Uluslararası kongreler düzenlenmiş, Avrupa'nın tanınmış dil bilimcileri ve tarihçileri Türkiye'yi ziyaret etmişti. Yücel, Dolmabahçe'de düzenlenen Türk Dil Kurultayı'na katılmış ve daha sonra yapılan ilk toplantıda Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin etimoloji kolu başkanlığına getirilmişti. Etimoloji kolunun görevi, Türkçedeki sözcüklerin kökenlerini ve diğer dillerle olan kültürel ilişkisini araştırmaktı. Yücel'in bu göreve atanmasını sağlayan en önemli etken, dil ve kültür konusundaki birikimiydi. Yücel'in dil ve edebiyata yönelik ilgisi elbette ki kendi kişisel kitaplığına da yansımıştı. Kitaplıkta, Türk dilinin ve başka dillerin yapısı, Türk fonetiğinin özellikleri, Türk lehçeleri, dil teorileri, halk tabirleri, halk edebiyatı, Anadolu ağızları, genel dil bilgisi, dilin gelişimi, Türk yazısının menşei, Türkçenin Orta Asya kökenleri, dil-kültür ilişkisi, destanların ve deyimlerin kaynakları gibi farklı konuları içeren eserler yer tutmaktadır.

Hasan-Âli Yücel'in kitaplığında Türk edebiyatının önemli isimleri,⁸ Cumhuriyet dönemi yazarları⁹ ve şairleri geniş yer tutmaktadır.¹⁰ Bu isimlerin büyük çoğunluğu Yücel ile aynı kuşakta yaşayan veya yakın bir tarihte yaşamış insanlardı. Bu kuşaktaki yazarların ortak noktası, Fransız kültürünü ve dilini

⁸ Evliya Çelebi (1611-1685), Namık Kemal (1840-1888), Şemseddin Sami (1850-1904), Şeyh Galip (1757-1798), Şeyhi (-1431), Âşık Seyrânî (1800-1866), İbrahim Şinasi (1826-1871), Süleyman Nazif (1870-1827), Sultan Veled (1226-1312), Tevfik Fikret (1867-1915), Ziya Paşa (1829-1880).

⁹ Fazıl Hüsnü Dağlarca (1914-2008), Faruk Nafiz Çamlıbel (1898-1973), Sait Faik Abasıyanık (1906-1954), Abdülhak Hamit Tarhan (1852-1937), Abdullah Cevdet (1869-1932), Abdülhak Adnan Adivar (1882-1955), Halide Edib Adivar (1884-1964), Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962), Ahmet Haşim (1887-1933), Ahmed Mithat (1844-1912), Ahmet Refik Altınay (1881-1937), Ahmet Vefik Paşa (1823-1891), Oktay Akbal (1923-2015), Yusuf Akçura (1876-1935), Sabahattin Kudret Aksal (1920-1993), Salih Zeki Aktay (1896-1971), Nurullah Ataç (1898-1957), Nezihe Araz (1920-2009), Fakir Baykurt (1929-1999), Necati Cumalı (1921-2001), Ziya Gökalp (1876-1824), Abdülbaki Gölpınarlı (1900-1982), Reşat Nuri Güntekin (1889-1956), Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944), Yakup Kadri Karaosmanoğlu (1889-1974), Refik Halit Karay (1888-1965), Kemal Tahir (1910-1973), Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983), Ağâh Sırrı Levend (1893-1978), Mehmet Akif Ersoy (1873-1936), Nazım Hikmet (1902-1963), Aziz Nesin (1915-1995), Neyzen Tevfik (1879-1953), Ömer Seyfettin (1884-1920), Hüseyin Namık Orkun (1902-1956), Rıza Tevfik Bölükbaşı (1869-1949), Sabahattin Ali (1907-1948), Enver Behnan Şapolyo (1900-1972), Hamdullah Suphi Tanrıöver (1885-1966), Peyami Safa (1899-1961), Halit Ziya Uşaklıgil (1866-1945), Mithat Cemal Kuntay (1885-1956), Ahmet Rasim (1864-1932).

¹⁰ Cahit Sıtkı Tarancı (1910-1956), Cahit Külebi (1917-1997), Yusuf Ziya Ortaç (1895-1967), Orhan Veli Kanık (1914-1950), Melih Cevdet Anday (1915-2002), İlhan Berk (1918-2008), Salâh Birsell (1919-1999).

yakından tanıdıklarıydı. Yücel'in kitaplığında yer alan isimlerin bir kısmı Fransa'da eğitim görmüş veya orada bir süre kalmış isimlerdi. Bu isimlerden diğer bir bölümü ise Darülfünun'da, Galatasaray Lisesi'nde, Saint-Joseph Fransız Lisesi'nde okumuş veya buralarda ders vermiş kişilerdi. Bu isimler içerisinde Fransız edebiyatı ile ilgili kitaplar hazırlamış veya Fransız edebiyatından tercümeler yapmış yazarlar yer almaktadır: Abdullah Cevdet, Cahit Sıtkı Tarancı, Halid Ziya Uşaklıgil, Ahmet Vefik Paşa, Salih Zeki Aktay, Peyami Safa, Ziya Paşa, Süleyman Nazif gibi yazarların eserleri Yücel'in kitaplığında yer almaktadır.

Kitaplıkta yer alan isimler arasında Yücel ile aynı dönemde yaşamış önemli isimler de bulunmaktadır.¹¹ Orta Asya Türk Devletleri, Selçuklu, Osmanlı, Milli Mücadele, Türkiye Cumhuriyeti, dünya ve antik dönem tarihi alanlarında eser vermiş birçok isme ait eserler de yer almaktadır.¹² Kitaplıkta ayrıca çok sayıda resmî yayın da bulunmaktadır: devlet yıllıkları, üniversiteler kanunu tasarısı, seçim mevzuatları, endüstri gelişim programı, millet mektepleri faaliyetleri, Dil ve Tarih Kurultayları zabıtları, basın ve yayına ilgili kanunlar, kararnameler, nizamnameler, talimatnameler, tamimler... Genel Kurmay Başkanlığı, Türk Hava Kurumu, Nafia Vekâleti, Ziraat Vekâleti, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, İstatistik Umum Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Devlet İstatistik Enstitüsü, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kültür Bakanlığı, Matbuat Umum Müdürlüğü ve Diyanet İşleri Başkanlığı'na ait yayınlar... Resmî yayınlar arasında en fazla Maarif Vekâleti'ni ilgilendiren konulardaki eserler yer almaktadır: ilk tahsil hakkında rapor, umumî ve meslekî öğretim, Milli Talim ve Terbiye Dairesi ve Maarif Şurası talimatnameleri, halk eğitimi anketi, Köy Enstitüleri yönetmeliği, köy ilkokul programı projesi, anaokulları programı, anaokullarına öğretmen yetiştirme kursu geçici programı, Maarif yılı, Milli Eğitim planının hazırlığı ile görevli

¹¹ Tefrik Bıyıklıoğlu (1891-1961), Mahmut Esat Bozkurt (1892-1943), Hüseyin Cahit Yalçın (1875-1957), Mehmet Şevki Yazman (1896-1974), Vâlâ Nureddin (1901-1967), Hilmi Uran (1886-1957), Asım Us (1884-1967), Faik Reşit Unat (1899-1964), Ruşen Eşref Ünaydın (1892-1959), Ali Fuat Türkgeldi (1867-1935), Şemsettin Günaltay (1883-1961), Burhan Asaf Belge (1899-1967), Ahmed Hamdi Başar (1897-1971), Afet Afetinan (1908-1985), Fali Rıfki Atay (1894-1971), Hüseyin Nihal Atsız (1905-1975), Şevket Süreyya Aydemir (1897-1976), İsmail Hüsrev Tökin (1902-1992), İsmail Hakkı Tonguç (1893-1960), Vedat Nedim Tör (1897-1985).

¹² Tarık Zafer Tunaya (1916-1991), İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1888-1977), Akdes Nimet Kurat (1903-1971), Reşad Ekrem Koçu (1905-1975), Mehmet Fuad Köprülü (1890-1966), Osman Turan (1914-1978), İbrahim Hakkı Konyalı (1896-1984), Enver Ziya Karal (1906-1982), İbrahim Kafesoğlu (1914-1984), Halil İnalcık (1916-2016), Yusuf Hikmet Bayur (1891-1890), Niyazi Berkes (1908-1988), Ahmed Cevdet Paşa (1822-1895), Ahmed Zeki Velidi Togan (1890-1970), Âşıkpaşazâde (1400-1484), Koçi Bey (- 1650).

komisyonun raporu, ortaokul programı, yetiştirme yurtları iç yönetmeliği, ilköğretim kanun tasarısı, Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri programı...

Hasan-Âli Yücel'in 1923'ten, 1961'e kadar yayımladığı kendi eserlerine bakıldığında farklı konularla ilgilendiği göze çarpmaktadır: edebiyat, sanat, felsefe, tarih, sosyoloji... Yücel'in kitaplığı incelendiğinde, ilgilendiği diğer bir alanın pedagoji olduğu görülmektedir: orta öğretimde pedagoji terimleri, ortaokul tabiat bilimleri kursu çalışma programı, ailede çocuk terbiyesi, terbiye ve öğretimde metotlar, çocuk psikolojisi, çocuklarda eksiklik kaygısı, çocuk ve genç ruhu, çocukların ve gençlerin okuma alışkanlıkları, tembel çocukların eğitimi, kekemelik ve tedavi metotları, çocuklarda anormallikler, öğretmenin sınıf içi ve dışı vazifeleri, eğitim ve öğretim işleri gibi konulardan söz eden çok sayıda pedagojik eseri incelediği anlaşılmaktadır.

Hasan-Âli Yücel'in 1935-1937 yıllarında yayımladığı yazılarına bakıldığında, kültür ve eğitim konusundaki sorunları yoğun biçimde ele alarak tartıştığı ve kendisini Maarif Vekilliğine hazırladığı görülmektedir. Yücel bu yazılarında, konuşma dili ve yazma dilindeki ikiliğin kaldırılması gerektiğine, büyük eserlerin çevirilerine gereksinim olduğuna, öğrencilerin fikri yetişmeleri açısından klasik kültürün önemine, devlet basımı işinin kültür mevzularından biri olduğuna dikkat çekmekteydi.¹³ Maarif Vekilliği görevine başladıktan kısa bir süre sonra On Yıllık Neşriyat Sergisi'ni açmış ve Cumhuriyet'in yayıncılık konusunda geldiği aşamanın yeniden değerlendirilmesini sağlamıştı. Bu serginin hemen ardından Türk Neşriyat Kongresi'ni düzenlemiş, yazarları, yayınevlerini, eğitimcileri ve bürokratları bir araya getirip, kültürün toplumsallaşmasını sağlamaya çalışmıştı. Daha sonra Birinci Maarif Kongresi'ni düzenleyerek, eğitim sisteminin kökten değiştirilmesini savunmuştu. 1940'da Tercüme Heyeti'nin kuruluşunu gerçekleştirmiş ve 496 adet Batı ve Şark klasiğinin Türkçeye tercüme edilmesini sağlamıştı.¹⁴ Bu klasiklerin hem orijinal hem de tercüme edilmiş nüshaları Yücel'in kitaplığında yer almaktadır: Şark-

¹³ Mustafa Çıkar, *Hasan-Âli Yücel ve Türk Kültür Reformu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1997, s.66-69

¹⁴ Ragıp Hulusi Özdem, Enver Ziya Karal, Cemal Köprülü, Nurettin Artam, Bedri Tahir Şaman, Nurullah Ataç, Sabahattin Eyüboğlu, Halide Edip Adıvar, Adnan Adıvar, Sabahattin Ali, Abdülkadir İnan, Abdülbaki Gölpinarlı, Azra Erhat, Bedrettin Tuncel, Nusret Hızır ve Orhan Burian gibi isimlerin yürüttüğü çalışmalar neticesinde, Bâbil klâsiklerinden 1, Hint klâsiklerinden 1, Çin klâsiklerinden 4, Şark-İslâm klâsiklerinden 19, Eski Türkçe metinler klâsiklerinden 1, Yunan klâsiklerinden 62, Lâtin klâsiklerinden 18, Alman klâsiklerinden 53, Amerikan klâsiklerinden 10, Fransız klâsiklerinden 171, İngiliz klâsiklerinden 56, İskandinav klâsiklerinden 6, İtalyan klâsiklerinden 12, Macar klâsiklerinden 13, Rus klâsiklerinden 63, Okul klâsiklerinden 6 adet eser Türkçeye çevrildi. Bkz. Hasan-Ali Yücel, *Dâvam*, Ulus Basımevi, Ankara, 1947, s.121-123.

İslam,¹⁵ Yunan,¹⁶ Latin,¹⁷ İngiliz,¹⁸ Amerikan,¹⁹ Alman,²⁰ Rus,²¹ İtalyan²² ve İspanyol²³ yazarlara ait çok sayıda klasik eser Yücel'in kitaplığında yer almaktadır. Bu eserler arasında Fransız yazarları ağırlık taşımaktadır. Aydınlanma dönemi ve özellikle de Üçüncü Fransız Cumhuriyeti'nde eserler vermiş felsefeci, filozof, sanatçı, roman ve öykü yazarı, şair, eleştirmen, tiyatrocu, oyun yazarı, fizikçi, denemeci, matematikçi ve tarihçilere ait eserlerin sayısı fazladır.²⁴

¹⁵ Fuzuli, Nizâmülmülk, Fârâbî, İbn-i Sina, Fırdevsî, Ömer Hayyam, Şeyh Sad-i Şirazi, Mevlana, Hâfız-ı Şirâzî, Yunus Emre.

¹⁶ Homeros, Sofokles, Euripides, Aristofanes, Platon, Aristoteles, Thukididis, Herodot, Ksenofon, Arrianus, Theokritos, Plutarch, Epiktetos.

¹⁷ Julius Caesar, Titus Maccius Plautus, Terentius, Virgilius, Horatius, Cicero, Seneca, Tacitus, Apuleius, Erasmus.

¹⁸ William Shakespeare (1564-1616), Sir Thomas Malory (1415-1471), Christopher Marlowe (1564-1593), Francis Bacon (1591-1626), Jonathan Swift (1667-1745), David Hume (1711-1776), Oliver Goldsmith (1730-1774), George Berkeley (1685-1753), Henry Fielding (1707-1754), Sir Walter Scott (1771-1832), Jane Austen (1775-1817), Adam Smith (1723-1790), William Makepeace Thackeray (1811-1863), Emily Brontë (1818-1848), Thomas Hardy (1840-1928), Robert Louis Stevenson (1850-1894), Joseph Conrad (1857-1924), Max Beer (1864-1943).

¹⁹ Benjamin Franklin (1706-1790), Abraham Lincoln (1809-1865), O. Henry (1862-1910), Sherwood Anderson (1876-1941).

²⁰ Gotthold Ephraim Lessing (1729-1781), Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832), Johann Christoph Friedrich von Schiller (1759-1805), Immanuel Kant (1724-1804), Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831), Max Klinger (1857-1920), Jacob Grimm (1785-1863), Johann Paul Friedrich Richter (1763-1825), Johann Christian Friedrich Hölderlin (1770-1843), Heinrich von Kleist (1777-1811), Clemens Wenzeslaus Brentano de La Roche (1778-1842), Johann Peter Eckermann (1792-1854), Joseph Freiherr von Eichendorff (1788-1857), Christian Friedrich Hebbel (1813-1863), Karl Georg Büchner (1813-1837), Emil Ludwig (1881-1948), Christian Dietrich Grabbe (1801-1836), Leopold von Ranke (1795-1886), Jakob Burckhardt (1818-1897), Theodor Storm (1817-1888), Wilhelm Raabe (1831-1910), Arthur Schopenhauer (1788-1860), Friedrich Wilhelm Nietzsche (1844-1900), Gottfried Keller (1819-1890), Conrad Ferdinand Meyer (1825-1898), Marie von Ebner-Eschenbach (1830-1916), Paul Johann Ludwig von Heyse (1830-1916), Franz Babinger (1891-1967).

²¹ Avvakum Petrov (1620-1682), Denis İvanovich Fonvizin (1744-1792), Alexander Sergeyevich Griboyedov (1795-1829), Aleksander Sergeyevich Puşkin (1799-1837), Mikhail Yuryevich Lermontov (1814-1841), Nikolay Vasilyevich Gogol (1809-1852), Aleksander Nikolayevich Ostrovski (1823-1886), İvan Sergeyevich Turgenyev (1818-1883), Fyodor Mihaylovich Dostoyevski (1821-1881), İvan Aleksandroviç Gonçarov (1812-1859), Lev Nikolayevich Tolstoy (1829-1910), Anton Pavloviç Çehov (1860-1904), Maksim Gorki (1868-1936).

²² Dante Alighieri (1265-1321), Niccolò Machiavelli (1469-1527), Carlo Goldoni (1707-1793), Alessandro Francesco Tommaso Manzoni (1785-1873), Silvio Pellico (1788-1854), Ugo Foscolo (1778-1827), Gabriele D'Annunzio (1863-1938), Benedetto Croce, (1866-1952), Luigi Pirandello (1867-1936).

²³ Miguel de Cervantes Saavedra (1547-1616), Miguel de Unamuno (1864-1936), Federico García Lorca (1898-1936), Pedro Antonio de Alarcón (1833-1891).

²⁴ Stéphane Mallarmé (1842-1898), Paul Marie Verlaine (1844-1896), Émile François Zola (1840-1902), Paul Bourget (1852-1935), Charles Baudelaire (1821-1867), François Rabelais (1494-1553), Michel de Montaigne (1533-1592), René Descartes (1596-1650), Blaise Pascal (1623-1662), Pierre Corneille (1606-1684), Jean Racine (1639-1699), François duc de La Rochefoucauld (1613-1680), Jean

Fransız yazarlarının kitaplıkta ağırlık taşıması sadece Hasan-Âli Yücel'in kitaplığı için değil, bu dönemin diğer birçok ismi için de söz konusudur. Örneğin Mustafa Kemal Atatürk'ün özel kitaplığında yer alan yabancı eserlerin büyük çoğunluğu Fransız yazarlara aittir.²⁵ Tek parti döneminin Dahiliye Vekilli Şükrü Kaya'nın kitaplığı da aynı özelliklere sahiptir.²⁶ Üçüncü Fransız Cumhuriyeti'nde görev almış devlet adamlarına²⁷ ve tarihçilere ait eserler benzerlik taşımaktadır.²⁸ Fransız yazarlarının ağırlıkta olduğu diğer bir alan iktisattır. Avrupa iktisatçılarının tanınmış birçok ismi her iki kitaplıkta yer almaktadır.²⁹ Fransız sosyologlar ve felsefeciler de benzerdir.³⁰ Bunun dışında

de La Bruyère (1645-1696), François Fénelon (1651-1715), Molière (1622-1673), Jean de La Fontaine (1621-1695), Marie Madeleine (1778-1843), Charles Perrault (1628-1703), Nicholas Malebranche (1638-1715), Charles-Louis de Secondat baron de La Brède et de Montesquieu (1689-1755), François Marie Arouet Voltaire (1694-1778), Denis Diderot (1713-1784), Alain René Le Sage (1668-1747), Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), Bernard Le Bouyer de Fontenelle (1657-1757), Pierre Carlet de Chamblin de Marivaux (1688-1763), Constantin François Volney (1757-1820), Marie Jean Antonie Nicolas de Caritat (1743-1794), Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais (1732-1799), Pierre Ambroise François Choderlos de Laclos (1741-1803), Nicolas Edme Restif de La Bretonne (1734-1806), Bernardin de Saint-Pierre (1737-1814), François-René de Chateaubriand (1718-1786), Anne Louise Germaine de Staël (1766-1817), Henri-Benjamin Constant Rebecque (1767-1830), Alphonse Marie Louise Prat de de Lamartine (1790-1869), Jean-Charles-Emmanuel Nodier (1780-1844), Honoré de Balzac (1799-1850), Henri-Marie Beyle Stendhal (1783-1842), Gérard de Nerval (1808-1855), Alfred de Vigny (1797-1863), Victor Hugo (1802-1885), Alfred de Musset (1810-1857), George Sand (1804-1876), Gustave Flaubert (1821-1880), Charles Augustin Sainte-Beuve (1804-1869), Guy de Maupassant (1850-1893), Edmond de Goncourt (1822-1896), Alphonse Daudet (1840-1897), Émile François Zola (1840-1902), Ernest Renan (1823-1892), Hippolyte Taine (1828-1893), Jules Michelet (1798-1874), Marcel Proust (1871-1922).

²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. *Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar: Altını Çizdiği Satırları, Özel İşaretleri, Uyarıları, Düştüğü Notlar ve Kitap İçerisindeki Özel Yazıları İle*, Cilt:1-24, Anıtkabir Derneği Yayınları, Ankara, 2001; Şerafettin Turan, *Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar*, XVI. Dizi, Sayı: 45, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1982; *Atatürk'ün Özel Kütüphanesinin Kataloğu*, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973; *Atatürk'ün Kitaplığı, Atatürk'ün Doğumunun 125. Yılı Anısına*, Cumhurbaşkanlığı, Ankara, 2006; *Atatürk'ün Yarı Başında, Çankaya Köşkü Kütüphanecisi Nuri Ullusu'nun Hatıraları*, (Derleyen: M. Kemal Ullusu), Doğan Kitap, İstanbul, 2012.

²⁶ Murat Turan, "Bir Cumhuriyet Bürokratinin Entelektüel Kimliği: Tek Parti Dönemi Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'nın Kitaplığı", *Toplumsal Tarih*, Sayı: 284, Ağustos 2017, s.58-65.

²⁷ André Tardieu (1876-1945), Léon Blum (1872-1950), Paul Reynaud (1878-1966), Georges Weill (1882-1970).

²⁸ Charles Seignobos (1854-1942), Édouard Driault (1864-1947), René Grousset (1885-1952), Daniel Mornet (1878-1954), Albert Sorel (1842-1906), Charles Diehl (1859-1944), Léon Homo (1872-1957), Jules Michelet (1798-1874).

²⁹ André Siegfried (1875-1959), Gaston Jèze (1869-1953).

³⁰ Emile Durkheim (1858-1917), Ernest Renan (1823-1892), Alfred Fouillée (1838-1912), Henri Bergson (1859-1941), Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), Montesquieu (1689-1755), Gustave le Bon (1841-1931), Raymond Aron (1905-1983).

dünya edebiyatının klasikleşmiş Fransız yazarlarını hem Yücel'in hem de Kaya'nın kitaplığında görebilmek mümkündür.³¹

Hasan-Âli Yücel'in kitaplığında Fransız yazarlarının daha fazla yer alması ve çevrilen Batı klasikleri arasında Fransız eserlerinin sayıca fazla olmasının temel sebebi olarak, 19. yüzyıldan itibaren Fransız dilinin Türk toplumu üzerindeki etkisiyle açıklayabilmek mümkündür. Fransız dili bu yüzyılda modern dünyanın sembollerinden biri haline gelmişti. Fransızca, Batı dünyasının tekniğine ve başarısına ulaşmak için bir araç olarak görülmekteydi. Aynı zamanda Osmanlı yönetimi, Fransızca öğreniminin yaygınlaşmasını da istemişti. 1827'de Fransa'ya öğrenci gönderilmiş, 1932'de tercüman yetiştirmek amaçlı Tercüme Odası kurulmuş, 1859'dan itibaren Paris'te kurulan Mekteb-i Osmani'de Türk öğrenciler eğitime başlanmıştı. Zaman içerisinde Osmanlı topraklarında on dokuz Fransız okulu açılmıştı.³² Fransızca aynı zamanda edebiyat ve kültür çalışmalarını da etkilemişti. Tanzimat devri edebiyatında (1860-1896) ilk çeviri romanı Fransız yazar François Fénelon'un (1651-1715) *Les Aventures de Télémaque* [Telemahos'un Maceraları] adlı eseri idi. Bu eser Yusuf Kâmil Paşa (1808-1876) tarafından *Tercüme-i Telemak* adıyla 1863'te yayımlanmıştı.³³ Servet-i Fünûn devri edebiyatçılarından Tefik Fikret, Cenab Şehabeddin, Hüseyin Siyret, Hüseyin Suad, Ali Ekrem, Ahmet Reşid, Süleyman Nazif, Süleyman Nesib, Faik Âli, Celâl Sâhir, Halid Ziya, Mehmed Rauf, Hüseyin Cahid, Ahmed Hikmed, Safveti Ziya ve Ahmed Şuayb gibi isimler Fransız edebiyatını yakından takip eden ve Türk edebiyatını modern hale getirmeye çalışan yazarlardı. Bu durum Osmanlı Devleti'nin son döneminde her ne kadar zayıflasa da Fransız kültürünün etkisi Cumhuriyet döneminde üstünlüğünü sürdürmüştür.³⁴

³¹ Émile Faguet (1847-1916), Fernand Grenard (1866-1942), Émile Augier (1820-1889), Jacques Bainville (1879-1936), Georges Suarez (1890-1944), Paul Morand (1888 -1976), Émile Zola (1840-1902), Alphonse Daudet (1840-1897), Anatole France (1844-1924), Henri Béraud (1885-1958), Jules Romains (1885-1972), André Maurois (1885-1967), Gustave Flaubert (1821-1880), Léon Daudet (1867-1942), André Gide (1869-1951), Louis Cazamian (1877-1965), Albert Dauzat (1877-1955), Albert Thibaudet (1874-1936), Adolphe Basler (1878-1949), Gustave Lanson (1857-1934), İtalyan yazarlar: Annie Vivanti (1866-1942), Willy Sperco (1887-1978), Arnold van Gennep (1873-1957), Alexis Carrel (1873-1944).

³² Gül Mete Yuva, *Modern Türk Edebiyatının Fransız Kaynakları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s.15-16.

³³ François Fénelon, *Tercüme-i Telemak*, (Çeviren: Yusuf Kâmil Paşa), Tophane-i Amire Matbaası, İstanbul, 1863.

³⁴ Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2018.

Hasan-Âli Yücel'in kitaplığı tam manası ile bir ihtisas kitaplığıdır. Yücel'in Cumhuriyet öncesine kadar uzanan Maarif yaşantısının her aşamasını örneklendirecek nitelikte eserler yer almaktadır. Kitaplık incelendiğinde Yücel'in fikir dünyasını anlamak kolaylaşmaktadır. Yücel, Maarif Vekâleti'nin farklı kademelerinde yer almış bir isim olsa da aynı zamanda siyasi bir kişiliktir. 1935'te Meclis'te İzmir Milletvekili seçildikten sonra CHP Genel İdare Kurulu üyeliği yapmış ve 1935'ten 1950'ye kadar dört dönem İzmir mebusu olarak parlamentoda görev almıştır. Bu sebeple Yücel'in kitaplığında eğitim ve edebiyat çalışmalarının yanı sıra partiyle ilgili çok sayıda çalışma da yer almaktadır.³⁵

2-Bir Fikir ve Kültür İnsanı Olarak Hasan-Âli Yücel

Hasan-Âli Yücel, 28 Aralık 1938'de Maarif Vekilliği'ne atandığında, Maarif Vekilliği'nin içinden yetişmiş, her basamağında hizmet etmiş, mesleğinin sorunlarını bilen, geniş kültürlü ve zengin dost çevresi bulunan, kırk yaşını yeni bitirmiş enerjik bir insandı. Siyasi hayat için zinde, memlekete hizmet için ülkücü ve devlet adamı olmak için de özel vasıfları bulunan bir Maarif Vekili idi.³⁶ Yücel'in göreve başladığı tarihe kadar, eğitim ve kültür alanında önemli aşamalar geride bırakılmıştı. İsmail Safa Özler, Hüseyin Vasıf Çınar, Şükrü Saraçoğlu, Mustafa Necati, Cemal Hüsnü Taray, Refik Saydam, Esat Sagay, Reşit Galip, Yusuf Hikmet Bayur, Abidin Özmen ve Saffet Arıkan'ın Maarif Vekilliği döneminde birçok çalışma yapılmıştı: Tedrisat Kanunu ve Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu kabul edilmiş, Telif ve Tercüme Heyeti Talimatnamesi yayımlanmış, Muallimler Birliği ve Maarif Müfettişleri Kongreleri düzenlenmiş, Maarif Mecmuası yayımlanmış, Milli Talim ve Terbiye Dairesi kurulmuş, Türk Harfleri Kanunu yürürlüğe girmiş, Türk Maarif Cemiyeti kurulmuş, Millet Mektepleri Kanunnamesi yayımlanmış, Matbaacılık Mektebi açılmış, Meslek Mektepleri Kanunu kabul edilmiş, okul kitaplarının Maarif Vekâleti tarafından

³⁵ CHP Beşinci Büyük Kurultay Zabıtları, 29 Mayıs 1939-3 Haziran 1939, Ulus Basımevi, Ankara, 1939; CHP Büyük Kurultayına Sunulan Vilâyet Kongreleri Dilekleri Hulâsası, Ankara, 1939; CHP Dördüncü Büyük Kurultayın Görüşmeleri Tutulgası, 9-16 Mayıs 1935, Ulus Basımevi, Ankara, 1935; CHP Genel Sekreteri Recep Peker'in Söylevleri, Ankara, 1935; On Beşinci Yıl Kitabı, Cumhuriyet Halk Partisi, Ankara, 1938; CHF Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları, 10-18 Mayıs 1931, Devlet Matbaası, İstanbul, 1931; CHF Nizamnamesi ve Programı, Fırkanın 10 Mayıs 1931'de Toplanan Üçüncü Büyük Kongresi Tarafından Kabul Edilmiştir, Fırka Teşkilâtı Bürolarına Mahsustur, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1931; CHP 25 Yıl, Ulus Basımevi, Ankara, 1948; CHP Tüzüğü, Partinin Dördüncü Büyük Kurultayı Onaylamıştır, Mayıs 1935, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.

³⁶ Unat, a.g.m., s. 297.

bastırılması sağlanmış, Maarif Teşkilatına Dair Kanun kabul edilmiş, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu ve Halkevleri kurulmuş, Dil ve Tarih Kongreleri düzenlenmiş, Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi açılmış, Köy öğretmeleri için yetiştirme kursları hayata geçirilmiştir.

Hasan-Âli Yücel 1938'in son günlerinde Maarif Vekilliği'ne atandığında, Cumhuriyet Türkiye'sinin ulaştığı bu birikimin farkındaydı. 1927'den beri Maarif Vekâleti'nde yer aldığı için bu çalışmalarda kendisinin de katkısı vardı. Ancak 28 Aralık 1938'de göreve başladığında artık daha büyük ve köklü girişimlere başlayacak bir yetkiye sahipti. 1927'den itibaren devletin kendine sağladığı imkânları iyi değerlendirmiş ve kariyerini oluşturmuştu. 1938'den itibaren yine devletin verdiği destekle birçok çalışmaya imza atmıştı: Tebliğler Dergisi ve İlköğretim Gazetesi yayımlanmış, On Yıllık Neşriyat Sergisi, Birinci Türk Neşriyat Kongresi, Birinci Maarif Şurası düzenlenmiş, Tercüme Heyeti oluşturulmuş, Köy Enstitüleri kurulmuş, Tercüme Dergisi yayımlanmış, Ankara Devlet Konservatuvarı ve Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü kurulmuş, Coğrafya Kongresi, İkinci Maarif Şurası, Dil ve Tarih Kongreleri düzenlenmiş, Yüksek Köy Enstitüsü açılmış, Üniversitelere özerklik tanıyan Üniversiteler Kanunu kabul edilmiş, İnönü [Türk] Ansiklopedisi ve Sanat Ansiklopedisi yayımlanmış, Batı ve Şark klasikleri Türkçeye tercüme edilmişti.³⁷

Hasan-Âli Yücel'in yaşamı Cumhuriyet ile iç içe geçmiş bir süreçti. Yaşadığı dönemde modern kültür ancak devlet yoluyla uygulanabilen ve toplumun genelini kuşatan bir sistemdi. Yücel, modernleşmenin yolunun ancak zihinsel devrimden geçtiğini düşünenlerdenendi. Bu devrimin ancak kitap ve eğitimle başarılabilceğine inanıyordu. Batı Avrupa medeniyetine ve kültürüne olan ilgisi yoğun ve kitaplar Yücel için Batı ile kurulan bağıdı. Batı medeniyetinin oluşumuna şekil verdiğini düşündüğü kitapları, modern dünyanın kültür öğeleri olarak görmekteydi. Kendinden önceki Maarif Vekillerinden ayrılan özelliği ise bu kültür öğelerini, millî olan ile uzlaştırmak istemesiydi. Bu konudaki düşüncesini şöyle açıklamaktaydı:

"...Neşriyat meselesinde, biz yalnız klâsikleri basmakla kalmıyoruz; senelerden beri Türk eserleri içinde hakikî bir anıt olarak duran ve bugünkü Türkçemize nakledilmiş bulunan Kutadkubiliğ gibi, sonra Türk diline ait Tuhfetüzzekiye ve benzerleri gibi birçok kitapları bugünkü dilimize çevirmektediriz. Zaten biz dünya klâsikleri tercümelerini millî edebiyatımızın içinde dillenmiş görüyoruz, böyle alıyoruz. Çünkü bir Faust'u benim güzel Türkçemle ifade ediş, Faust'u millileştirmekliğim demektir. Nitekim eski Yunan

³⁷ Necdet Sakaoğlu, *Türkiye Eğitim Tarihi, 11-20 Yüzyıllar*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2018.

eserlerini de ana dilimizde bu anlayışla okutmak istiyoruz. Zaman ve mekân itibariyle bizden çok uzak olduğu halde onları bu şekilde kendimize yaklaştırmışız demektir. Klâsiklerin tercümesini millî kültürümüzün başlıca alâmetlerinden saymaktayız. Çünkü onlar da bu sayede ve bu mânada Türk eserleri oluyorlar..."³⁸

Hasan-Âli Yücel'e göre dünya klasikleri Türkçeye tercüme edildikten sonra artık millî kültürün parçası olmaktadır. Ancak Köy Enstitüleri'yle ilgili tartışmalarda en fazla öne sürülen konuların başında bu tercüme faaliyetlerinin olduğunu da söylemek gerekir. Enstitüler aleyhindeki suçlamalar genellikle komünizm kavramı üzerinden yapılmaktaydı. Enstitüler, "sol-sosyalist ve komünist ideolojinin propagandasının yapıldığı yerler" şeklinde tanımlanıyor, Maarif Vekili Hasan-Âli Yücel ile İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un komünist ajan olduğu, okullarda komünist ve sosyalist yazarlara ait eserlerin okutulduğu ifade edilmekteydi.³⁹ Yücel söz konusu bu yazarların komünizm veya sosyalizm ile ilişkisinin olamayacağını şu sözlerle izah etmekteydi:

"Fanvizin (1744-1792) bir Rus asilzadesidir, liberal bir adamdır.

Puşkin (1799-1837) o da bir asilzadedir, ihtilâlden hazzetmez, liberal düşüncelidir.

Dostoyevski (1821-1881) sosyalizme karşı vaziyet almıştır. Karamazov Kardeşler'i Hakkı Süha Gezgini, Türkçeye tercüme etmiştir. Okul edebiyat kitaplarının komünist metot ve prensiplerine göre yazıldığını iddia eden raporda, bu mütercimin isminin bulunması işarete değer sanırım.

Lermentov (1814-1841) sosyal fikirlerle uğraşmayan asilzade bir subaydı.

Gogol (1809-1852) realist bir sanatkârdır, fikir bakımından geri sayılır. Zamanında liberal cereyanlara katılmamış, dini ve Çarlığı tutmuştur.

Ostrovski (1823-1885) sosyal fikirlerle ilgisi olmayan bir yazardır.

Gonçarov (1812-1891) bir burjuva yazardır. Uçurum adlı eseri sosyalizm aleyhinde sayılır.

Turgenyev (1818-1885) liberal bir asilzadedir, esirlik rejimine karşı yazılar yazmıştır.

³⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt:1, 28. Birleşim, 26/5/1943, s.253.

³⁹ Murat Turan, "Kapatılışının 65. Yılında Köy Enstitüleri, Maarif Başmüfettişi Fethi İsfendiyaroğlu'nun Raporları (1946-1948)", *Toplumsal Tarih*, Sayı: 312, Aralık 2019, s.58-64.

Tolstoy (1820-1910) Hristiyanlığın muhabbet prensibine dayanarak insanlığın organize edilmesini ister. Maddeci bir dünya görüşüne şiddetle aleyhtardır.

Saltykov (1826-1889) liberal ve realist temayülde bir yazardır.

Çehov (1860-1904) hikâyeleriyle Rus cemiyetini olduğu gibi anlatmaya çalışan bir yazardır.

Görülüyor ki Griboiedov (1795-1839) da dâhil olmak üzere bu yazarlar komünizmden evvelki devirlere ait insanlardır. Bunlardan hiçbiri komünizmin habercileri arasında değillerdir...

Şunu iyi bilmeliyiz ki her cephesiyle dünyayı tanımadan, her cephemizle dünya tarafından tanınmamız mümkün değildir. Tercümeler hakkında Türk basınında yazılmış yazılar, daima bu çalışmayı teşvik edici olmuştur. Birleşmiş Milletler Kurulu'nun dünya milletlerinin biri birini tanınması gayesiyle, dünya klâsiklerinin bütün dillere tercüme edilmesi hakkındaki kararını da komünistlikle mi itham edecekler?"⁴⁰

Hasan-Âli Yücel 26 Şubat 1961'de İstanbul'da vefat etti. Hazırlamış olduğu son yazısı ise vefatından sonra yayımlanabildi. Bu son yazısında yine aynı şekilde tercümelerin öneminden söz etmekteydi:

"...1939 Neşriyat Kongresi ve 1940 tercüme hareketi, garplulaşma fikrinin gerçekleşmesinde ilk esashı adımdır. Bugün zevkle kitaplarını ve günlük gazetelerde makalelerini okuduğumuz çağdaşlar, genç kuşaklar; o hareketin yetiştirdiği yazarlardır. Büyük okuyucu kütlesi, bazılarının beğenmediği o tercümeler sayesinde iyi besilerin tadını almış, harcâlem yazıları tutmaz olmuştur..."⁴¹

Hasan-Âli Yücel, Balkan ve I. Dünya Savaşları ile başlayan, Mütareke, İşgal ve Millî Mücadele dönemine kadar uzanan bir dönemin sorunlarını, üzüntülerini ve sevinçlerini yaşayan bir kuşağın en iyi temsilcisiydi. Bu kuşak, eskiyen değerler ile yeni değerleri karşılaştırıp tartıştı. Seçtiği yeni kavramların sorumluluğunu üzerine aldı. Cumhuriyet eğitiminin başarılı yıllarında bu kuşağın büyük emeği vardı.⁴² Yücel, Mustafa Kemal Atatürk'ü ve Türk Devrimleri'ni iyi özümsemiş ve anlamış bir kişiydi. Şair, yazar, edebiyatçı, felsefeci olarak düşünen, fikir üreten bir yazardı. İlkelerinden ödün vermeyen bir eylem adamıydı.⁴³ Yücel'in eğitim politikası, geniş boyutlu bir devlet desteği

⁴⁰ Hasan-Âli Yücel, *Dâvam*, Ulus Basımevi, Ankara, 1947, s.121-123.

⁴¹ *Unesco Haberleri*, Türkiye Millî Komisyonu, Seri: IV, Sayı: 34, Ankara, Mart 1961, s.28-30.

⁴² Arslan Kaynardağ, "1918-1923 Arasında İstanbul'un Kültür Ortamı ve Felsefeci Yücel'in Üniversite Yılları", *Tarih ve Toplum*, Sayı: 166, Ekim 1997, s.40.

⁴³ Güven Uluköse, *Hasan Âli Yücel*, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 2008, s.67.

ile ve devletin öncülüğünde ilk kez Batıya ait eserlerin halka sunulduğu, gerçek bir demokrasi için temel atıldığı, ülkenin geniş anlamda dünyaya açılışı manasına gelmekteydi. Dünya edebiyatından yapılan çevirilerin özünde, hümanizma görüşü yer almaktaydı. İnsanların ortak değerleri olan bu eserler, milletlerin ve toplulukların arasında bir köprü vazifesi görebilmesi için bir manada yeniden yaratılmaktaydı.⁴⁴

Sonuç

Hasan-Âli Yücel'in hazırladığı *Goethe: Bir Dehanın Romanı* adlı eser 1932'de yayımlanana kadar, Türkçede bu konuda yayımlanmış bir çalışma bulunmuyordu. Bu yıl Goethe'nin 100. ölüm yıldönümü olması sebebiyle, Alman Weimar Cumhuriyeti tarafından kendisine Goethe Madalyası verilmişti. Yücel aynı yıl içerisinde *Mevlana'nın Rubaileri* adlı eserini yayımlamıştı. Görüldüğü üzere, Yücel aynı anda hem Batı hem de Doğu dünyasının kültürel birikimiyle ilgilenmekteydi. Batıyı takip ederken, aynı zamanda millî değerlerin muhafaza edilmesi gerektiğini düşünen ileri görüşlü bir kişilikti. Türkiye'nin sanat geleneğine, divan edebiyatına ve şiirine gönülden bağlı bir isimdi. Tasavvuf ile ilgilenmesine rağmen, okullarda Latincenin okutulmasını ve Yunan klasiklerinin Türkçeye çevrilmesini sağlamıştı. Alaturka dinlediği halde, 1940'da Ankara Devlet Konservatuvarı'nın kuruluşunu gerçekleştirmiş ve opera eğitimini başlatmıştı.

Hasan-Âli Yücel modernleşme eylemini, Batı kurumlarını olduğu gibi almak ve taklit etmek şeklinde algılamıyordu. Dünya sanatına ve insanlığa mal olmuş klasikleri tercüme ettirmişti. Klasiklerin çevrilmesi önemli bir eğitim ve kültür işiydi. Bunları yaparak, Batı dünyasına yeni pencereler açmaya çalışmaktaydı. Batılı kaynaklar ile tanışan vatandaşların modern insan olacağına inanıyordu. Toplumun gelişmesi için seçilen yöntemlerden belki de en zoru buydu ancak başarının bu şekilde sağlanabileceğini düşünüyordu. II. Dünya Savaşı'nın ortasında devletin kısıtlı bütçesi ve kadrosu ile Köy Enstitüleri gibi yaratıcı bir hareketi başlatmasının nedeni de buydu.

Shakespeare, Platon, Dostoyevski, Sokrates, Gogol, Gonçarov, Turgenyev, Stendhal, Hugo, Tolstoy, Çehov, Aristofanes, Sophokles, Moliere, Voltaire, Balzac, Montaigne, Homeros, Dickens, Goethe, Descartes, Montesquieu, Dante, Gorki, Flaubert, Daudet, Zola, Diderot, Aristo, Bacon, Puşkin, Rousseau,

⁴⁴ Çıkar, *a.g.e.*, s.121.

Erasmus gibi dünya çapındaki büyük fikir ve sanat adamlarını, Türk köylüsü ile buluşturmak güç bir mesele idi. Batılı modern kültür ile millî kültürü uzlaştırmak, 1940'lı yıllar için oldukça zor bir uğraştı. Dünya devletlerinin birbiriyle savaştığı bir dönemde bu devletlere ait kültür öğelerini siyasetin ve ideolojilerin içerisinden çıkartıp, tercüme etmek ve bunları insanlığın ortak değeri olarak sunmak Hasan-Âli Yücel'in en önemli başarısıydı. Türk tarihinde ilk defa bu kadar geniş boyutlu bir tercüme faaliyeti başlatılmıştı. Yücel, Modern devlet olabilmenin yolunun iyi eğitimden geçtiğini ve bunun en önemli araçlarının kitaplar olduğunu kabul etmekteydi:

*“Medeniyetimizi kitap üstüne kurmaya mecburuz... Kitap meselesi, Türk Medeniyetinin daha doğrusu medeniyet davamızın özüdür. Okumak, yazmak düşünmek... Bunlarsız hiçbir ilerleme olmaz. İki kere iki dört.”*⁴⁵

Hasan-Âli Yücel, Batı'nın ana kaynaklarına gidilmesini önemli görmekteydi. Yücel'e ait özel kitaplığın nitelik ve nicelik özellikleri bu görüşü desteklemektedir. Yücel'in en önemli özelliği kültürünü ve tecrübelerini modern bir zihniyetle bağdaştırmayı iyi bilmesiydi. Bu özelliği sebebiyle, her dönem tarihsel konumunu muhafaza edebilmiştir. Türkiye'de Maarif Vekilliği'nin tarihçesi 1857'de Maarif-i Umumiye Nezareti'nin kuruluşu ile başlamaktadır. Yücel kendisinden önce ve sonra gelen bütün Maarif Vekillerinden ayrılan bir isimdir. Çünkü sadece Maarif Vekili değil aynı zamanda bir fikir ve kültür insanıydı. 7 yıl, 7 ay, 7 gün sürdürdüğü vekillik görevi süresince yapılanların içeriğine bakılınca değeri daha iyi anlaşılmaktadır. Yücel yaptıkları kadar yazdıkları ile de her zaman öndedir.

⁴⁵ Hasan-Âli Yücel, *Kültür Üzerine Düşünceler*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1974, s.167-171.

KAYNAKÇA

I. Resmi Yayınlar

Atatürk'ün Kitaplığı, Atatürk'ün Doğumunun 125. Yılı Anısına, Cumhurbaşkanlığı, Ankara, 2006.

Atatürk'ün Özel Kütüphanesinin Kataloğu, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973.

Birinci Türk Dili Kurultayı, Tezler, Müzakere Zabıtları, Devlet Matbaası, İstanbul, 1933.

TBMM Tutanak Dergisi, 7. Dönem, Cilt:1, 28. Birleşim, 26/5/1943.

II. Parti Yayınları

CHF Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları, 10-18 Mayıs 1931, Devlet Matbaası, İstanbul, 1931.

CHF Nizamnamesi ve Programı, Fırkanın 10 Mayıs 1931 de Toplanan Üçüncü Büyük Kongresi Tarafından Kabul Edilmiştir, Fırka Teşkilâtı Bürolarına Mahsustur, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1931.

CHP Beşinci Büyük Kurultay Zabıtları, 29 Mayıs 1939-3 Haziran 1939, Ulus Basımevi, Ankara, 1939.

CHP Büyük Kurultayına Sunulan Vilâyet Kongreleri Dilekler Hulâsası, Ankara, 1939.

CHP Dördüncü Büyük Kurultay Görüşmeleri Tutulgası, 9-16 Mayıs 1935, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.

CHP Genel Sekreteri Recep Peker'in Söylevleri, Ankara, 1935.

CHP 25 Yıl, Ulus Basımevi, Ankara, 1948.

CHP Tüzüğü, Partinin Dördüncü Büyük Kurultayı Onaylamıştır, Mayıs 1935, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.

On Beşinci Yıl Kitabı, Cumhuriyet Halk Partisi, Ankara, 1938.

III. Kitaplar

AKYÜZ, Kenan, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923), İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2018.

Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar: Altını Çizdiği Satırları, Özel İşaretleri, Uyarıları, Düştüğü Notlar ve Kitap İçerisindeki Özel Yazıları İle, Cilt:1-24, Anıtkabir Derneği Yayınları, Ankara, 2001.

Atatürk'ün Yanı Başında, Çankaya Köşkü Kütüphanecisi Nuri Ulus'u'nun Hatıraları, (Derleyen: M. Kemal Ulusu), Doğan Kitap, İstanbul, 2012.

BAŞAR, Ahmet Hamdi, Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ankara, 1981.

ÇIKAR, Mustafa, Hasan-Âli Yücel ve Türk Kültür Reformu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1997.

DURKHEİM, Emile, *İçtimâî Taksim-i Amel*, TBMM Hükümeti Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, Aded: 4, Telif ve Tercüme Heyetince Tetkik ve Kabul Edilmiştir, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1340.

FÉNELON, François, *Tercüme-i Telemak*, (Çeviren: Yusuf Kâmil Paşa), Tophane-i Amire Matbaası, İstanbul, 1863.

SAKAOĞLU, Necdet, *Türkiye Eğitim Tarihi, 11-20 Yüzyıllar*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2018.

TURAN, Şerafettin, *Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar*, XVI. Dizi, Sayı: 45, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1982.

Unesco Haberleri, Türkiye Millî Komisyonu, Seri: IV, Sayı: 34, Ankara, Mart 1961.

ULUKÖSE, Güven, *Hasan Âli Yücel*, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 2008.

YUVA, Gül Mete, *Modern Türk Edebiyatının Fransız Kaynakları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.

III. Makaleler

ARIKAN, Zeki, "Hasan-Âli Yücel ve Tarih Bilinci", *Tarih ve Toplum*, Sayı:166, Ekim 1997, s.4-12.

KAYNARDAÇ, Arslan, "1918-1923 Arasında İstanbul'un Kültür Ortamı ve Felsefeci Yücel'in Üniversite Yılları", *Tarih ve Toplum*, Sayı: 166, Ekim 1997, s.35-40.

TURAN, Murat, "Bir Cumhuriyet Bürokratının Entelektüel Kimliği: Tek Parti Dönemi Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'nın Kitaplığı", *Toplumsal Tarih*, Sayı: 284, Ağustos 2017, s.58-65.

TURAN, Murat, "Kapatılışının 65. Yılında Köy Enstitüleri, Maarif Başmüfettişi Fethi İsfendiyaroğlu'nun Raporları (1946-1948)", *Toplumsal Tarih*, Sayı: 312, Aralık 2019, s.58-64.

UNAT, Faik Reşit, "Hasan-Âli Yücel", *Belleten*, Cilt: XXV, Sayı: 98, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1961, s.291-306.

EKLER

Ek 1- Hasan-Âli Yücel'in Eserleri

- Felsefe Elifbâsı 1: Ruhîyat*, (Armand Cuvier ile), Teşebbüs Matbaası, İstanbul, 1923.
- Türk Edebiyatı Numuneleri: Menşeelere Onuncu Hicret Asrına Kadar*, (Hıfzı Tevfik Gönensay, İhsan Hamâmioğlu), Millî Matbaa, İstanbul, 1926.
- Surî ve Tatbikî Mantık*, Maarif Vekâleti, Millî Matbaa, İstanbul, 1926.
- Yeni İctimaiyyat Dersleri*, (Mehmed İzzet ile), Maarif Vekâleti, Devlet Matbaası, İstanbul, 1927.
- Tevfik Fikret: Tarihi Kadim-Doksan Beşe Doğru* (Hazırlayan: Hasan-Âli), Numune Matbaası, İstanbul, 1928.
- Sanat Musâhabeleri*, Maarif Vekâleti, İstanbul Devlet Matbaası, 1928.
- Ruhîyat Alfabeti*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul, 1930.
- Mevlana'nın Rubaileri*, Remzi Kitap hanesi, İstanbul, 1932.
- Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış, Birinci Kitap*, Remzi Kitaphanesi, İstanbul, 1932.
- Goethe: Bir Dehanın Romanı*, Remzi Kitaphanesi, İstanbul, 1932.
- Askerlik ve İdare İçin İstilah Olabilecek Türkçe Sözcükler*, Türk Dili Tetkik Cemiyeti, Maarif Vekâleti Matbaası, Ankara, 1933.
- Dönen Ses: Şiirler*, Remzi Kitaphanesi, İstanbul, 1933.
- Fransa Maarif Teşkilâtında Müfettişler*, Maarif Vekâleti, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934.
- Türk Edebiyatı*, (Abdülkadir ile birlikte), Devlet Basımevi, İstanbul, 1934.
- Sovyetlerde Stahanof Hareketi*, Tarihi Materyalizm Kütüphanesi, İstanbul, 1936.
- Fransa'da Kültür İşleri*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1936.
- İspanya'da Neler Oluyor?*, Marksizm Bibliyoteği, Bozkurt Matbaası, İstanbul, 1936.
- Bir Türk Hekimi ve Tıbbî Dair Manzum Bir Eseri*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1937.
- Fazıl Ahmet: Hayatı ve Eserleri*, Cumhuriyet Kitaphanesi, İstanbul, 1937.
- Pazartesi Konuşmaları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1937.
- Hasan-Âli Yücel: Hayatı ve Eserleri*, (Behçet Kemal Çağlar ile), Cumhuriyet Kitaphanesi, İstanbul, 1937.
- Sizin İçin*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1937.
- Hasan-Âli Yücel: Hayatı ve Seçme Şiir ve Yazıları*, (Murat Uraz ile), Kenan Basımevi, İstanbul, 1938.
- İçten-Dıştan*, Ulus Basımevi, Ankara, 1938.
- Türkiye'de Orta Öğretim*, Kültür Bakanlığı, Devlet Basımevi, İstanbul, 1938.
- Ebedî Şef*, Maarif Basımevi, İstanbul, 1939.
- Mantık*, Maarif Vekillîği, Maarif Matbaası, Ankara, 1942.
- Bilimler Felsefesi Mantık*, Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1947.

Dâvam, Ulus Basımevi, Ankara, 1947.

Hasan-Âli Yücel Tarafından Açılan Davalar ve Neticeleri, Ulus Basımevi, 1950.

Mevlana, TTK Basımevi, Ankara, 1952.

Felsefe Dersleri: Metafizik, Ahlâk, Estetik, Maarif Basımevi, İstanbul, 1954.

Mantık Dersleri, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1952.

Hürriyete Doğru, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1955.

Yurttaşlık Bilgisi, (Mehmet Rakım Çalapala), Atlas Yayınevi, İstanbul, 1955.

İyi Vatandaş İyi İnsan, TTK Basımevi, Ankara, 1956.

Kâtip Çelebi ve Keşf-el Zunun, TTK Basımevi, Ankara, 1957.

Kıbrıs Mektupları, TTK Basımevi, Ankara, 1957.

Edebiyat Tarihimizden, TTK Basımevi, Ankara, 1957.

İngiltere Mektupları, TTK Basımevi, Ankara, 1958.

Dinle Benden, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1960.

Hem Aşkım Hem Ümidim, (Saadettin Kaynak), Şamlı İskender Kutmani Musiki Edevat ve Nota Basım Evi, İstanbul, 1960.

Hürriyet Gene Hürriyet, TTK Basımevi, Ankara, 1960.

Allah Bir, TTK Basımevi, Ankara, 1961.

Kültür Üzerine Düşünceler, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1974.

Geçtiğim Günlerden, (Hazırlayan: Canan Eronat), İletişim Yayınları, İstanbul, 1990.

Öğretmen - Öğrenci Köşesi, (Hazırlayan: Canan Eronat), TTK Basımevi, Ankara, 1995.

EK 2- Hasan-Âli Yücel zel Koleksiyonu Kataloğu

EK 3- Hasan-Âli Yücel Özel Koleksiyonu Salonu

EK 4- Hasan-Âli Yücel'in alışma Masası

